

set principium quo Angeli esse cœperunt, quam principium quo mundus visibilis esse cœpit. Ergo tempus incepisset ante mundum visibilem; quod est impossibile, cum tempus secuatur ad motum, et motus ad mobile. Ergo impossibile est quod Angeli fuerint ante mundum.

Sed contra, illud quod in creaturis contradictionem non implicat, est Deo possibile. Sed Angelos esse, creatura visibilibus non existente, nullam contradictionem implicat. Ergo non fuit Deo impossibile producere Angelos ante mundum.

Respondeo dicendum, quod, sicut Boetius dicit (in libro de Trinit.), in divinis (1) non oportet ad imaginationem deduci, et similiter nec in corporalibus omnibus; quia cum imaginatio sit sequela sensus, ut per Philosophum patet (in lib. de Anima, II, com. CXLII), imaginatio non potest extendi ultra quantitatem, quæ est qualitatum sensibilibus subjectum. Hoc autem quidam non attendentes, nec imaginationem transcendere valentes, non poterunt aliquid intelligere nisi per modum rei situæ, et propter hoc quidam antiqui dixerunt, quod illud quod non est in loco, non est, ut in IV Physic. (com. LIV) dicitur. Et ex simili errore quidam moderni dixerunt, quod Angeli absque creatura corporali esse non possunt, intelligentes Angelos tanquam ea quæ imaginaverunt situæ distincta; quod quidem præjudicat sententiæ antiquorum, qui Angelos ante mundum fuisse posuerunt; præjudicat etiam dignitati angelicæ naturæ, quæ cum naturaliter sit prior quam creatura corporalis, nullo modo a creatura corporali dependet. Et ideo simpliciter dicimus, quod Angeli esse poterunt ante mundum.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod duos Angelos esse in uno loco indivisibili non impedit eorum distinctio, sed operationum confusio; unde ratio non sequitur.

AD SECUNDUM dicendum, quod etiam nunc nihil prohibet Angelos non esse in loco, si voluerint, etsi etiam semper sint in loco propter ordinem quo creatura spiritualis præsidet corporali, secundum Augustinum (III de Trinit., cap. IV).

AD TERTIUM dicendum, quod, sicut ipse Boetius exponit, Angeli indigent corpore solum quantum ad ministerium, non quantum ad naturæ complementum.

AD QUARTUM dicendum, quod Angeli sunt in cœlo empyreo, ut in loco qui est contemplationi congruus, non tamen de necessitate contemplationis.

AD QUINTUM dicendum, quod illa prioritas et posterioritas non cogit nos ponere ante mundum tempus reale, sed solum tempus imaginarium, ut in quæst. de æternitate vel creatione mundi, art. 17, dictum est.

(1) *At.* quod in deis.

QUÆSTIO IV

DE CREATIONE MATERIE INFORMIS

(*Et habet articulos duos.*)

Primo enim quaeritur, utrum creatio materiæ informis præcesserit duratione creationem rerum; 2° utrum materia informis tota simul fuerit, an successive.

ARTICULUS PRIMUS. — *Utrum creatio materiæ informis præcesserit duratione creationem rerum.* (I part., quæst. LXVI, art. 1. in corp., et quæst. LXVII et LXIX.)

Quæstio est, utrum creatio materiæ informis præcesserit duratione creationem rerum. Et videtur quod non. Quia, sicut dicit Augustinus (I super Genesim ad litteram, cap. XV, in princ.), materia informis præcedit formatam ex ea, sicut vox cantum. Sed vox non precedit cantum duratione, sed solum natura. Ergo materia informis non præcedit res formatas duratione, sed solum natura.

2. Sed diceretur, quod Augustinus loquitur de materia respectu formationis, quæ est per formas elementorum; quæ quidem formæ statim a principio in materia fuerunt. — Sed contra, sicut aqua et terra sunt elementa, ita etiam ignis et aer. Sed Scriptura tradens informitatem materiæ facit mentionem de terra et aqua. Ergo si materia a principio habuisset formas elementares, pari ratione fecisset mentionem de aere et igne.

3. Præterea, formæ substantiales cum materia sunt causa accidentalium qualitatum, ut patet per Philosophum, in I Phys. Sed qualitates activæ et passivæ sunt proprietates proprie accidentales elementorum. Si ergo formæ substantiales fuerunt a principio in materia, fuerunt ibi ex consequenti qualitates activæ et passivæ; et ita nulla restabat informitas, ut videtur.

4. Sed diceretur, quod erat informitas sive confusio quantum ad elementorum situm. — Sed contra, secundum Philosophum (IV Cœli et mundi, text. com. XXV), quantum unumquodque elementorum habet de specie, tantum habet de ubi; elementa enim sunt in propriis locis ex virtute formæ. Si ergo materia a principio habebat formas substantiales, tunc ex consequenti unumquodque elementorum suum situm habebat; et ita nulla confusio in elementis restabat, secundum quam materia posset dici informis.

5. Præterea, si pro tanto materiæ informis dicitur, quod

elementa nondum proprium et naturalem situm habebant, ex consequenti videtur quod secundum hoc ejus formatio intelligitur quod elementis naturalis situs attribuitur. Sed hoc non videtur in rerum distinctione; nam aquæ aliquæ supra cœlos ponuntur, cum tamen naturalis situs aquarum sit sub aere supra terram immediate; ut patet IV cœli et mundi (com. x). Ergo non intelligitur materiæ informitas propter confusionem situs prædictam.

6. Sed dicendum, quod aquæ dicuntur esse supra cœlos, inquantum vaporabiliter elevantur ut sint supra cœlos. — Sed contra, aquæ vaporabiles non possunt supra totum aerem elevari, ut a Philosophis probatur: immo solum usque ad medium aeris interstitium ascendunt. Multo ergo minus possunt elevari supra ignem, et ulterius supra cœlum.

7. Præterea, informitas materiæ designatur in hoc quod dicitur (Gen. i, 12): *Terra erat inanis et vacua*. Sed inanitas materiæ attribuitur respectu virtutis generativæ et vacuitas respectu ornatus, ut a sanctis exponitur, quod consistit in his quæ in terra moventur. Ergo informitas materiæ non attenditur quantum ad situm, ut sic dici possit quod materiæ informitas duratione formationem præcesserit.

8. Præterea, qui potest dare aliquid simul, minus liberaliter agit si dat successive; unde Prover., iii, 28: *Nec dicas amico tuo: Vade et revertere; cras dabo tibi*. Sed Deus simul dare poterat rebus esse perfectum. Ergo cum sit liberalissimus, non fecit materiam informem ante ejus formationem.

9. Præterea, motus a centro ad centrum sequitur elementa secundum quod habent naturales situs. Sed in ipsa informitate materiæ apparet quod ibi fuisset motus a centro ad centrum, quia aquæ vaporabiles super terram elevabantur, ut dicitur. Ergo elementa jam habebant suos naturales situs.

10. Præterea, rarum et densum sunt causa gravis et levis, ut patet IV Phys. (com. LXXIV). Sed jam erat rarum et densum in elementis; quia dicitur, quod aquæ erant rariores quam modo sint. Ergo erat et grave et leve, et elementa habebant sua ubi, quæ eis attribuuntur ratione levitatis et gravitatis.

11. Præterea, in illa rerum informitate manifeste apparet quod terra suum situm habebat, et datur intelligi quod terra erat aquis cooperta, per hoc quod dicitur, Gen., i, 9: *Congregentur aquæ in unum locum; et appareat arida*. Ergo pari ratione et alia elementa suum situm habebant; et ita nulla informitas in materia erat.

12. Præterea, a perfecto agente educitur perfectus effectus; quia omne agens agit sibi simile. Sed Deus est perfectissimum agens. Ergo a principio materiam perfectam produxit, et ita formatam, cum forma sit perfectio materiæ.

13. Præterea, si materia informis formationem rerum dura-

tionem præcesserit; aut materia sic existens carebat omni forma, aut habebat aliquam formam. Si omni forma carebat, tunc erat tantum in potentia et non in actu; et ita nondum erat creata, cum creatio terminetur ad esse. Si autem habebat aliquam formam, aut illa erat aliqua forma elementaris, aut forma mixti. Si forma elementaris, aut habebat tantum unam formam, aut diversas. Si diversas, ergo jam erat diversitas per diversas elementares formas. Si unam tantum, sequitur quod aliqua forma elementi sit naturaliter prius in materia quam aliæ; et ita unum elementum erit principium aliorum elementorum, sicut antiquissimi Naturales posuerunt, dicentes unum tantum elementum esse; quod a Philosopho improbat (II de Generat. et corrupt., text. com. xxxi). Si autem habebat formam mixti, ergo forma mixti naturaliter est prius in materia quam forma elementorum; quod patet esse falsum; quia mixtio non fit nisi per hoc quod aliquid elementa movet ad formam mixti. Ergo non potest esse quod materia fuerit prius informis quam formata.

14. Sed dices, quod materia habebat formas elementorum; sed non secundum illum modum quo nunc sunt, quia aquæ erant rariores, et in modum vaporis aeri permixtæ. — Sed contra, forma uniuscujusque elementi requirit determinatam mensuram raritatis vel densitatis, sine qua esse non potest. Raritas autem per quam aliquid ascendit in locum aeris excedit conditionem aquæ; quia natura aquæ est ut sit gravis respectu aeris. Ergo si erat tanta subtilitas quod aquæ evaporabiliter ad locum aeris ascenderent, non habebant speciem aquæ; et ita non erant in materia formæ elementares, cujus contrarium supra dictum est.

15. Præterea, per opera sex dierum, formata sunt ex informi materia diversa rerum genera. Sed inter alia sex dierum opera, firmamentum secundo die est formatum. Si ergo materia informis subjacebat elementaribus formis, sequetur quod cœlum sit factum ex quatuor elementis; quod a Philosopho improbat (I cœli et mundi, com. v, et sequent.).

16. Præterea, sicut se habet corpus naturale ad figuram, ita se habet materia ad formam. Sed corpus naturale non potest esse quin habeat aliquam figuram. Ergo nec materia potest esse quin sit formata.

17. Præterea, si formatio materiæ a principio suæ creationis non fuit, tunc aquarum congregatio, quæ tertio die legitur, non semper fuit. Sed hoc videtur impossibile; quia si aquæ undique operiebant terram, non erat ubi possent congregari. Ergo videtur quod materia informis rerum formationem non præcesserit. Quod autem aqua undique operiret terram, apparet ex hoc quod elementa sunt separata, ut probatur in III cœli et mun. (text. com. lvi, et seq.).

18. Sed diceretur quod erat aliqua concavitas infra terram, in

quam partes (1) descenderunt; et ita terra locum præbuit aquis. — Sed contra, hujusmodi concavitates vel cavernositates in terra causantur propter aliquas lapidositates, ex quibus superiores partes terræ retinentur, ne ad centrum descendant; quod quidem tum esse non poterat; quia cum lapides sint corpora mixta, sequeretur quod corpus mixtum fuisset ante formationem elementorum. Ergo hujusmodi cavernositates esse non poterant.

19. Præterea, si cavernositates aliquæ erant in terra, non poterant esse vacuæ. Ergo erant plenæ aere, vel aqua; quod videtur impossibile, cum subsidere terræ sit contra naturam utriusque.

20. Præterea, aut aqua cooperiens terram undique naturalem situm habebat, aut non. Si naturalem situm habebat, ergo ab illa (2) dispositione non poterat removeri, nisi per violentiam; quia a loco in quo corpus quiescit naturaliter, non movetur nisi per violentiam. Hoc autem non competit primæ rerum institutioni, per quam natura instituitur, cui violentia repugnat. Si autem erit ille situs aquæ violentus, per suam naturam redire poterat ad illam dispositionem quam non habebat; quia a loco in quo quiescit aliquid violenter, movetur naturaliter; et ita non oportebat poni inter opera formationis quod aquæ in unum locum congregarentur.

21. Præterea, secundum hunc ordinem res institutæ sunt quem naturaliter habent. Sed naturaliter distincta sunt priora quam confusa, sicut simplex est naturaliter prius composito. Ergo non fuit conveniens rerum institutioni quod res primo fuerint in quadam confusione, et postmodum distinguerentur.

22. Præterea, processus de actu in potentiam non competit rerum institutioni, sed magis corruptioni; res enim fiunt per hoc quod de potentia in actum reducuntur. Sed procedere a mixtis ad elementa, est procedere de actu in potentiam, cum elementa sint quasi materia respectu formæ mixti. Ergo non fuit conveniens rerum institutioni quod prius fierent in quadam confusione et mixtione, et postmodum distinguerentur.

23. Præterea, hoc videtur esse consonum erroribus antiquorum philosophorum; scilicet opinioni Empedoclis, qui ponebat per litem partes mundi esse ab invicem distinctas, cum prius fuerint confuse per amicitiam; et Anaxagoræ, qui posuit quod cum aliquando omnia simul essent, intellectus incepit distinguere separando ab illo confuso et commixto. Quæ quidem opiniones sufficienter a philosophis posterioribus improbantur. Ergo non est ponendum quod informitas vel confusio materiæ rerum formationem duratione præcederet.

1. Sed contra est quod Gregorius exponens illud Eccl. . xviii. *Qui vivit in æternum, creavit omnia simul*, dicit (lib. XXXII

(1) Forte partes aquarum descenderunt. — (2) *Al. alia.*

Moral., cap. ix. in nov. exemplaribus, circa prin.) quod omnia sunt simul creata per substantiam materiæ, sed non per speciem formæ; quod esse non posset, nisi prius fuisset substantia materiæ quam species formæ inesse. Ergo materia informis duratione præcessit rerum formationem.

2. Præterea, illud quod non est, non potest habere aliquam operationem. Sed materia informis habet aliquam operationem; appetit enim formam, ut dicitur III Phys. (com. LXXXI). Ergo materia potest esse sine forma; et ita non est inconveniens, si materia informis ponatur duratione rerum formationem præcessisse.

3. Præterea, Deus plus potest operari quam natura. Sed natura facit de ente in potentia ens actu. Ergo Deus potest facere de ente simpliciter ens in potentia; et ita potuit facere materiam sine forma existentem.

4. Præterea, quod Scriptura sacra dicit fuisse aliquando, non est dicendum non fuisse; quia, ut Augustinus dicit (V de Trin.), contra Scripturam sacram nemo christianus sentit. Scriptura autem divina dicit, terram aliquando fuisse inanem et vacuum. Ergo non est dicendum quin aliquando fuerit inanis et vacua. Hoc autem pertinet ad informitatem materiæ, quocumque modo exponatur. Ergo aliquando substantia materiæ præcessit formationem; alias nunquam informis fuisset.

5. Præterea, simul condita est spiritualis et corporalis creatura, ut ex superiori questione, art. 18, jam patuit. In spirituali autem creatura informitas formationem præcessit etiam duratione. Ergo eadem ratione et in corporali. Probatio mediæ. Formatio creaturæ spiritualis intelligitur secundum quod ad Verbum convertitur, quod est ejus illuminatio. Simul autem facta luce divisum est inter lucem et tenebras. Per tenebras autem in spirituali creatura peccatum intelligitur. Peccatum autem esse non potuit in primo instanti creationis Angelorum, quia tunc daemones nunquam fuissent boni. Ergo spiritualis creatura non fuit formata in primo instanti suæ creationis.

6. Præterea, illud ex quo est aliquid, etiam tempore præcedit quod est ex eo. Sed Deus ex invisa materia, quæ est materia informis secundum Augustinum (lib. I super Gen., cap. xv), creavit orbem terrarum, ut dicitur Sapientiæ, xi. Ergo materia informis tempore præcessit orbem terrarum formatum. Probatio primæ. Secundum Philosophum (in I Phys., com. xviii), fieri rerum dupliciter exprimi potest. Uno modo ut dicatur: Hoc fit hoc per se; quod convenit subjecto; ut cum dicimus, homo fit albus; per accidens autem, ut ex privatione et contrario; ut cum dicitur: non album, vel nigrum fit album. Alio modo, ut dicatur: ex hoc fit hoc; quod quidem subjecto non competit nisi ratione privationis. Non enim dicimus quod ex homine fiat albus; sed quod ex non albo, vel nigro, fit album; vel etiam ex homine

nigro vel non albo. Id igitur ex quo est aliquid, vel est privatio sive contrarium, vel est materia privationi vel contrario subiecta. Utroque autem modo oportet tempore præcedere ex quo aliquid fit; quia opposita non possunt esse simul, nec materia simul tempore potest subesse privationi et formæ. Ergo id ex quo aliquid fit, tempore præcedit id quod fit ex eo.

7. Præterea, operatio naturæ imitatur in quantum potest operationem Dei, sicut operatio causæ secundæ operationem causæ primæ. Sed naturæ processus in operando est de imperfecto ad perfectum. Ergo et Deus etiam prius tempore imperfectum produxit, et postea perfecit; et sic informis materia formationem præcessit.

8. Præterea, Augustinus dicit, quod ubi Scriptura in principio terram et aquam commemorat, cum dicitur Genes. 1, 2: *Terra erat inanis et vacua, et spiritus Domini ferebatur super aquas*; non ideo nominatur terra et aqua quia iam talis erat sed quia talis esse poterat. Ergo aliquando materia prima nondum habebat speciem aquæ vel terræ, sed tantum habere poterat; et sic materia informis formationem præcessit.

Respondeo dicendum, quod, sicut dicit Augustinus (XII Confessionum), circa hanc questionem potest esse duplex disceptatio: una de ipsa rerum veritate; alia de sensu litteræ, quia Moyses divinitus inspiratus principium mundi nobis exponit. Quoad primam disceptionem duo sunt vitanda; quorum unum est, ne in hac questione aliquid falsum asseratur, præcipue quod veritati fidei contradicat; aliud est, ne quidquid verum aliquis esse crediderit, statim velit asserere, hoc ad veritatem fidei pertinere; quia, ut Augustinus dicit (X Confess.), *obest, si ad ipsam doctrinæ pietatis formam pertinere arbitretur falsum scilicet quod credit, et pertinacijs affirmare audeat quod ignorat*. Propter hoc autem obesse dicit, quia ab infidelibus veritas fidei irridetur, cum ab aliquo simpliciter et fidei tamquam ad fidem pertinens proponitur aliquod quod certissimis documentis falsum esse ostenditur, ut etiam dicit I super Genes. ad litteram. Circa secundam disceptionem duo etiam sunt vitanda. Quorum primum est, ne aliquis id quod patet esse falsum, dicat in verbis Scripturæ, quæ creationem rerum docet, debere intelligi; Scripturæ enim divinæ a Spiritu sancto traditæ non potest falsum subesse, sicut nec fidei, quæ per eam docetur. Aliud est, ne aliquis ita Scripturam ad unum sensum cogere velit, quod alios sensus qui in se veritatem continent, et possunt, salva circumstantia litteræ, Scripturæ aptari, penitus excludantur; hoc enim ad dignitatem divinæ Scripturæ pertinet, ut sub una littera multos sensus contineat, ut sic et diversis (1) intellectibus hominum conveniat, et unusquisque miretur se in divina Scriptura posse invenire veritatem quam mente conceperit; et per hoc etiam

(1) *Al.* et in diversis.

contra infideles facilius defendatur, dum si aliquid, quod quisque ex sacra Scriptura velit intelligere, falsum apparuerit, ad alium ejus sensum possit haberi recursus. Unde non est incredibile, Moysi et aliis sacra Scripturæ auctoribus hoc divinitus esse concessum, ut diversa vera, quæ homines possent intelligere, ipsi cognoscerent, et ea sub una serie litteræ designarent, ut sic quilibet eorum sit sensus auctoris. Unde si etiam aliqua vera ab expositoribus sacra Scripturæ litteræ aptentur, quæ auctor non intelligit, non est dubium quin Spiritus sanctus intellexerit, qui est principalis auctor divinæ Scripturæ. Unde omnis veritas quæ, salva litteræ circumstantia, potest divinæ Scripturæ aptari, est ejus sensus.

His ergo suppositis, sciendum est, quod diversi expositores sacra Scripturæ diversos sensus ex principio Genesim acceperunt; quorum nullus fidei veritati repugnat. Et quantum ad presentem pertinet questionem, diversificati sunt in duas vias, dupliciter informitatem materiæ accipientes, quæ signatur in principio Genesim ubi dicitur: *Terra autem erat inanis et vacua*. Quidam namque intellexerunt, prædictis verbis talem informitatem materiæ significari secundum quod materia intelligitur absque omni forma, in potentia tamen existens ad omnes formas; talis autem materia non potest in rerum natura existere, quin aliqua forma formetur. Quidquid enim in rerum natura invenitur, actu existit; quod quidem non habet materia nisi per formam, quæ est actus ejus; unde non habet sine forma in rerum natura inveniri. Et iterum cum nihil possit contineri in genere quod per aliquam generis differentiam ad speciem non determinetur, non potest materia esse ens, quin ad aliquem specialem modum essendi determinetur; quod quidem non fit nisi per formam. Unde si sic materia informis intelligatur, impossibile est quod duratione formationem præcesserit, sed præcessit tantum ordine naturæ, secundum quod illud ex quo fit aliquid, naturaliter est prius eo, sicut nox est prior creata. Et hæc fuit opinio Augustini.

Alii vero intellexerunt informitatem materiæ, non secundum quod materia omni forma caret, sed secundum quod dicitur aliquid informe quod nondum habet ultimum suæ naturæ complementum et decorem; et secundum hoc potest poni, quod etiam duratione informitas rerum formationem præcesserit. Quod quidem si ponatur, ordini sapientiæ artificis congruere videtur, qui res ex nihilo producentes in esse, non statim post nihilum in ultima perfectione naturæ eas instituit, sed primo fecit eas in quodam esse imperfecto; et postea eas ad perfectum adduxit; ut sic et eorum esse ostenderetur a Deo procedere, contra illos qui ponunt materiam increatam; et nihilominus perfectionis rerum ipse etiam auctor appareret (1), contra eos qui rerum

(1) *Al.* apparer.

inferiorum formationem causis aliis adscribunt. Et hoc intellexit magnus Basilius, Gregorius et alii sequaces eorum. Quia ergo neutrum a literæ (1) fidei discordat, et utrumque sensum circumstantia literæ patitur; utrumque sustinentes ad utrasque rationes respondeamus.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod Augustinus loquitur de materia informi, secundum quod intelligitur absque omni forma; et sic necesse est dicere, quod informitas solo ordine naturæ formationem præcedat. Qualiter autem circa formationis ordinem opinetur, in sequenti articulo ostendetur.

AD SECUNDUM dicendum, quod circa hoc multipliciter aliqui sunt opinati.

Plato enim Scripturam Genesis videns, sic intellexisse dicitur numerum elementorum et ordinem ibi significari, ut terra et aqua propriis nominibus exprinantur. Aqua autem super terram esse intelligitur, ex hoc quod ibi (Genes., i, 9), scriptum est: *Congregentur aquæ in locum unum, et appareat arida*. Supra quæ duo, aerem intellexit in hoc quod dicitur: *Spiritus Domini ferebatur super aquas*, aerem nomine spiritus intelligens. Ignem vero in nomine cœli intellexit, quod omnibus supereminet.

Sed quia, secundum Aristotelis probationes (lib. I de Cœlo, com. XVIII et XIX), cœlum igneæ naturæ esse non potest, ut ejus motus circularis demonstrat, Rabbi Moyses Aristotelis sententiam sequens, cum Platone in tribus primis concordans, ignem significatum esse dixit per tenebras, eo quod ignis in propria sphaera non luceat; et situs ejus declaratur in hoc quod dicitur: *super factiem abyssi*. Quintam vero essentiam nomine cœli significatam esse intelligit.

Sed quia, ut dicit Basilius in Hexameron (homil. II, a med.), non est consuetudo sacræ Scripturæ, ut per spiritum Domini aer intelligatur, per corpora extrema quæ posuit, dedit intelligere media; et præcipue quia aquam et terram sensui manifestum est corpora esse, aer vero et ignis non ita sunt simplicibus manifesta, quibus etiam instruendis Scriptura tradebatur.

Secundum vero Augustinum (in dial. LXV, quæst. XXI), per nomina (2) terræ et aquæ, quæ commemorantur ante lucis formationem, non intelliguntur elementa suis formis formata, sed ipsa materia informis omni specie carens. Ideo autem potius per hæc duo materiæ informitas exprimitur quam per alia elementa, quia sunt propinquiora informitati, utpote plus de materia habentia, et minus de forma; et quia etiam nobis magis sunt nota, et manifestius nobis materiam aliorum ostendunt. Ideo vero non per unum tantum, sed per duo eam significari voluit, ne si alterum tantum potuisset, veraciter crederetur hoc esse informis materia.

(1) *Al.* a virtute. — (2) *Al.* pro nomine.

AD TERTIUM dicendum, quod in illo rerum principio informitate quadam in rebus existente secundum opinionem Basilius et aliorum Sanctorum, non oportet ponere quod elementa suis qualitatibus naturalibus carerent. Sed utraque (1) habebant formas, substantiales scilicet, et accidentales.

AD QUARTUM dicendum, quod situs elementorum dupliciter potest considerari. Uno modo quantum ad naturam propriam; et sic naturaliter ignis aerem continet, aer aquam et aqua terram. Alio modo quantum ad necessitatem generationis, quæ est circa locum medium; et sic necessarium est ut superficies terræ quantum ad aliquam partem sui sit aquis discooperta; ut ibi conveniens generatio et conservatio mixtorum esse possit, et præcipue animalium perfectorum, quæ aere indigent propter respirationem. Dicendum est ergo, quod illa informitas primi status attenditur non quantum ad situm qui naturalis est elementis secundum se (hunc enim situm omnia elementa habebant), sed quantum ad illum situm qui elementis competit secundum ordinem ad generationem mixtorum. Iste enim situs nondum erat perfectus, quia nec ipsa corpora mixta adhuc prodierant.

AD QUINTUM dicendum, quod de aquis quæ supra cœlos sunt diversimode aliqui opinati sunt.

Quidam namque dixerunt, aquas illas esse spirituales naturas, quod imponitur Origeni. Sed hoc quidem non videtur ad litteram posse intelligi, cum spiritualibus naturis situs non competat; ut sic inter eas et inferiores aquas corporeas dividat firmamentum, ut Scriptura tradit.

Unde alii dicunt, quod nomine firmamenti intelligitur cœlum aerium nobis vicinum, supra quod elevarunt per vaporum ascensionem aquæ vaporabiles, quæ sunt materia pluviarum; ut sic inter aquas superiores quæ sunt in medio aeris interstitio vaporabiliter suspensæ, et aquas corporeas quas videmus supra terram consistere, medium existat aerium cœlum. Et huius etiam expositioni concordat Rabbi Moyses. Sed hanc non videtur pati litteræ circumstantia. Nam postea subditur in littera, quod fecit Deus duo luminaria magna, et stellas; et posuit eas in firmamento cœli.

Et ideo alii dicunt, quod per firmamentum intelligitur cœlum siderium, et quod aquæ super cœlos existentes sunt de natura aquarum elementarium, et sunt ibi positæ ex divina providentia ad temperandum ignis virtutem, ex quo totum cœlum constare dicebant, ut Basilius tangit. Et ad hoc astruendum, duplex argumentum Augustinus dicit a quibusdam induci (in II super Genes. ad litt., cap. IV et V). Quorum unum est, quod si aqua, aliqua rarefactione facta, potest ascendere usque ad medium aeris interstitium ubi pluvia generantur, si amplius divisa rarescit

(1) *Fortè utrasque.*

(quia est in infinitum divisibilis, sicut et omne continuum), poterit sua subtilitate supra cœlum sidereum conscendere, et ibi convenienter esse. Aliud argumentum est, quod stella Saturni, quæ deberet esse calidissima propter velocissimum motum, in quantum ejus circulus est major, invenitur frigidi effectus, quod dicunt ex vicinitate illius aquæ contingere prædictam stellam in frigidantem.

Sed hæc expositio in hoc videtur deficere, quod asserit quædam per Scripturam sacram intelligi, quorum contraria satis evidentibus rationibus probantur. Primo quidem quantum ad ipsam positionem, quæ videtur naturalem situm corporum pervertere. Cum enim unumquodque corpus tanto debeat esse superius quanto formalius, non videtur rerum naturæ congruere ut aqua, quæ inter omnia corpora est materialior præter terram, etiam supra ipsum cœlum sidereum collocetur; et iterum ut ea quæ sunt unius speciei, diversum locum naturalem sortiantur; quod erit, si una pars elementis aquæ erit immediate supra terram, alia vero supra cœlum. Nec est sufficiens responsio, quod omnipotentia Dei aquas illas contra earum naturam supra cœlum sustinet; quia nunc queritur qualiter Deus instituerit naturas rerum, non quod ex eis aliquid miraculum potentis suæ velit operari, ut Augustinus in eodem libro dicit. Secundo, quia ratio de rarefactione vel divisione aquarum videtur omnino vana. Etsi enim corpora mathematica possint in infinitum dividi, corpora tamen naturalia ad certum terminum dividuntur, cum unicuique formæ determinetur quantitas secundum naturam, sicut et alia accidentalia. Unde nec rarefactio in infinitum esse potest; sed usque ad terminum certum, qui est in raritate ignis. Et præterea aqua tantum rarefieri posset quod jam non esset aqua, sed aer vel ignis, si transcenderet modum raritatis aquæ. Nec posset naturaliter excedere aeris et ignis spatia, nisi natura aquæ amissa, eorum vinceret raritatem. Nec iterum esset possibile ut corpus elementare, quod est corruptibile, formalius fieret cœlo sidereo, quod est incorruptibile, et sic supra ipsum naturaliter collocaretur. Tertio, quia secunda ratio omnino frivola apparet. Nam corpora celestia non sunt susceptiva peregrinæ impressionis, ut a Philosophis probatur. Nec esset possibile stellam Saturni ab illis aquis in frigidari, nisi etiam omnes stellæ quæ sunt in octava sphaera, in frigidarentur: quarum tamen plurimæ inveniuntur esse calidæ secundum effectum. Et ideo aliter videtur dicendum ad hoc quod Scripturæ veritas ab omni calumnia defendatur; ut dicamus, quod aquæ illæ non sint de natura harum aquarum elementarium, sed sint de natura quintæ essentiae, habentes communem cum nostris aquis diaphaneitatem, sicut et cœlum empyreum cum nostro igne communem splendorem. Et has aquas quidam vocant cœlum crystallinum; non quia fit de aqua congelata in modum

chrysalis, quia, ut dicit Basilium in Hexamerone (homil. iii), puerilis dementiae et insipientis mentis est, talem de celestibus capere opinionem; sed propter illius cœli soliditatem, sicut et de omnibus cœlis dicitur Job, xxxvii, quod solidissimi quasi aere fusi sunt. Et hoc cœlum etiam ab Astrologis ponitur nona sphaera. Unde nec Augustinus aliquam de præmissis expositionibus asserit, sed sub dubitatione dimittit, dicens in eodem lib. (cap. v): *Quomodo libet* (1), *et quales aquæ ibi sint, esse ibi eas, minime dubitemus. Major est quippe Scripturæ hujus auctoritas quam omnis humani ingenii capacitas.*

SEXTUM concedimus.

AD SEPTIMUM dicendum, quod si intelligatur secundum expositionem Basilii (hom. IV in Hexam., a med.), et sequacium ejus, per terram ipsum terræ elementum; sic considerari potest et in quantum est principium quarundam rerum, scilicet plantarum, quarum ipsa est ut mater, sicut dicitur in libro de Veget., et sic respectu eorum erat inanis antequam eas produceret; inane enim vel vanum dicimus quod non pertinet ad proprium effectum vel finem. Et potest considerari in quantum est habitaculum quoddam et locus animalium, respectu quorum vacua fuisse dicitur. Vel secundum litteram Septuaginta, quæ habet, *invisibilis et incomposita*, fuit quidem terra *invisibilis*, in quantum erat aqua cooperta, etiam in quantum nondum erat lux producta, per quam posset videri; *incomposita* vero in quantum carebat et plantarum et animalium ornatu, et situ conveniente ad eorum generationem et conservationem. Si vero per terram intelligatur prima materia secundum opinionem Augustini (dial. LXV, quæst. XXI), sic dicitur *inanis* per comparisonem ejus ad compositum in quo subsistit; nam inanitas firmitatis et soliditatis opponitur; *vacua* vero per comparisonem ad formas quibus ejus potentia non replebatur. Unde et Plato (in Timæo, ante medium) receptionem materiæ comparavit loco, secundum quod in eo locatum recipitur. Vacuum autem et plenum proprie circa locum dicuntur. Dicitur etiam materia in sua informitate considerata *invisibilis*, secundum quod caret forma, quæ est omnis cognitionis principium; *incomposita* vero in quantum sine composito non subsistit.

AD OCTAVUM dicendum, quod ad liberalitatem dantis non solum pertinet quod cito det, sed etiam quod ordinate et quod convenienti tempore det unumquodque. Unde ubi dicitur: *Cum statim possis dare*, non solum consideranda est potentia quare possumus aliquid absolute, sed etiam quare possumus convenientius dare. Unde ad ordinis convenientiam conservandam Deus in quadam imperfectione creaturas primo instituit, ut sic gradatim ex nihilo ad perfectum pervenirent.

AD NONUM dicendum, quod situs qui pertinet ad naturam

(1) *At. deest libet.*

elementorum, in elementis erat, ut dictum est; unde obiectio contra prædictam opinionem non procedit.

Et similiter dicendum AD DECIMUM ET UNDECIMUM.

AD DUODECIMUM dicendum, quod perfecto agenti competit perfectum effectum producere. Sed non oportet quod statim in principio sit perfectum simpliciter secundum suæ naturæ modum, sed sufficit quod sit secundum tempus illud; quo modo puer mox natus perfectus dici potest.

AD DECIMUMTERTIUM dicendum, quod materia non dicitur fuisse informis, secundum sententiam quam sustinemus ad præsens, quia omni careret forma; vel quia haberet unam tantum formam, quæ esset in potentia ad omnes formas, sicut posuerunt antiqui Naturales ponentes unum principium; vel sub qua continerentur plures formæ virtute, sicut in mixtis accidit; sed habebat in diversis partibus formas elementares diversas. Dicebatur tamen materia informis, quia nondum formæ mixtorum corporum supervenerat materiæ; ad quas formæ elementares sunt in potentia; nec etiam erat situs elementorum adhuc conveniens eorum generationi sicut prius dictum est.

AD DECIMUMQUARTUM dicendum, quod nihil cogit nos dicere, nec Scripturæ Genesis auctoritas, nec aliqua ratio, quod alio rerum principio materia formis elementaribus subesset quam modo; etsi possibile fuerit quod ex aquis vaporabiliter aliquid ascenderit in locum aeris, sicut et modo contingit, et forte tunc amplius, cum terra totaliter aquis cooperiretur.

AD DECIMUMQUINTUM dicendum, quod de firmamento, quod secundo die formatur, multiplex invenitur opinio.

Quidam namque dicunt, hoc firmamentum non esse aliud a cœlo, quod prima die legitur factum; sed dicunt, quod Scriptura in principio summam commemoravit facta, de quibus per senarium dierum explicavit quomodo sint facta. Et hæc est opinio Basilii in Hexamerone.

Alii vero dicunt, aliud esse firmamentum quod secundo die est factum, et aliud cœlum, quod primo dicitur creatum; et hoc tribus modis. Quidam namque dixerunt, quod per cœlum, quod prima die creatum legitur, intelligitur spiritalis creatura vel formata, vel adhuc informis; per firmamentum vero quod secunda die legitur factum intelligitur cœlum corporeum quod videmus. Et hæc est opinio Augustini, ut patet in lib. super Genesim ad litteram, et XII Confess. Alii vero dicunt, quod per cœlum quod prima die creatum legitur, intelligitur cœlum empyreum; per firmamentum vero quod secunda die legitur factum, intelligitur cœlum sidereum quod videmus. Et hæc est opinio Strabi, ut patet in Glossa Genes. I. Alii vero dicunt, quod per cœlum primo die factum, intelligitur cœlum sidereum; per firmamentum autem quod factum est secunda die, intelligitur

istud aeris spatium terræ vicinum, quod dividit inter aquas et aquas, ut supra dictum est. Et hæc expositionem tangit Augustinus super Genes. ad litteram, et tenet eam Rabbi Moyses.

Secundum ergo hanc ultimam facile est solvere: quia firmamentum, quod secundo die est factum, non est de natura quinte essentiae; unde nihil prohibet quantum ad ipsum fuisse processum de informitate ad formationem, vel quantum ad ejus subtilitatem, vaporibus ab aquis elevatis diminutis per aquarum congregationem in unum, vel quantum ad situm, dum in locum aquæ recedentis aer successit. Sed secundum tres opiniones primas, quæ per firmamentum cœlum sidereum intelligunt, non oportet dicere processum esse in cœlo de informitate ad formationem, quasi novam formam acquisierit, quia nec in elementis inferioribus hoc ponere cogit Scriptura; sed ut intelligamus firmamento virtutem esse collatam ad mixtorum generationem, et quantum ad hoc formationem ejus intelligi; sicut inferiorum elementorum formatio intelligitur, ut dictum est (in sol. arg. 13 et arg. 4), quantum ad mixtorum generationem. Nam sicut elementa inferiora sunt materia mixtorum, ita firmamentum est causa mixtorum activa. Unde divisio aquarum inferiorum a superioribus, intelligi potest per modum quo medium in confinio duorum extremorum existens, inter utrumque distinguit. Inferiores enim aquæ variationi subjectæ sunt, in quantum mixtionis (1) materia fiunt per motum firmamenti, non autem superiores. Secundum tamen sententiam Augustini (II super Genes., cap. XI), si ponatur materia informis prius fuisse tempore, nihil grave occurrit; quia oportet aliquo modo materiam in corpore cœlesti poni, in quo invenitur etiam motus. Unde nihil prohibet eam ordine naturæ intelligi ante formam, licet ex tempore nihil formationis accesserit. Nec cogimus propter hoc dicere, unam esse communem naturam corpori cœlesti et inferioribus elementis; etsi aliquo uno nomine significetur, ut terræ vel aquæ, secundum sententiam Augustini; quia unitas ista non intelligitur secundum substantiam sed secundum proportionem, prout quælibet materia consideratur ut in potentia ad formam.

AD DECIMUMSEXTUM patet solutio ex dictis. Non enim intelligitur informitas materiæ quia omni forma caret, sed sicut dictum est.

AD DECIMUMSEPTIMUM dicendum, quod secundum sententiam Augustini (dial. LV. quæst. XXI), qui ponit per terram et aquam prius commemoratas non elementa, sed materiam primam significatam fuisse, nihil inconveniens sequitur de aquarum congregatione. Nam sicut ipse dicit (II super Genes. ad litteram, cap. VII et VIII), sicut cum dictum est: *Fiat firmamentum*, in secunda die, significata est formatio coelestium corporum; ita cum dicit: *Congregentur aque*, in tertia die, significatur formatio

(1) *Al.* in mixtionis materia, item immixtionis materia fuerit.

elementorum inferiorum; ut per hoc quod dicitur: *Congregentur aquae*, significetur quod aqua suam formam acceperit; per hoc vero quod dicitur: *Appareat arida*, significetur idem de terra. Ideo vero his verbis usus est in horum elementorum formatione, et non verbo factionis, sicut in cælo, ut diceret, *Fiat aqua* et terra, sicut dixerat: *Fiat firmamentum*, ut significaret imperfectionem harum formarum, et earum propinquitatem ad informem materiam. Verbo enim congregationis usus est ad aquam, ut significaret ejus mobilitatem; verbo apparentiæ in terra, ut significetur ejus stabilitas; unde ipse dicit: *Ideo de aqua dictum est, congregetur, de terra, appareat, quia aqua labiliter est fluxa, terra stabiliter fica*. Si vero secundum opinionem Basilii et aliorum Sanctorum dicatur, quod eadem terra hic et ibi significatur, et similiter eadem aqua, sed alio modo disposita prius et postea, multipliciter respondetur. Quidam enim dixerunt, quod aliqua pars terræ erat quæ aquis non erat cooperta; in quam aqua quæ terram habitabilem occupabat, Deo iubente, congregata est. Sed hoc reprobat Augustinus ex ipsa littera (I super Genes., cap. XII), dicens: *Si aliquid erat nudum terræ, ubi congregarentur aquæ, jam prius arida apparebat; quod est contra circumstantiam litteræ*. Unde alii dixerunt, quod aqua rarior erat sicut nebula, et postea inspissata in minorem locum collocata est. Sed illud etiam non minorem generat difficultatem; tum quia non vere erat aqua, si formam vaporis assumpserit; tum etiam quia locum aeris occupasset, et similis difficultas relinqueretur de aere. Et ideo alii dicunt, quod terra quasdam cavernositates accepit in quibus potuit aquarum multitudinem accipere operatione Dei. Sed contra hoc videtur esse, quia hoc per accidens est quod aliqua pars terræ longius distet a centro quam alia. In illa autem rerum formatione, natura suum modum accepit, ut Augustinus in eodem lib. dicit (lib. VI super Genes., cap. VI). Et ideo melius videtur dicendum, sicut Basilii dicit, quod aquæ in multas divisiones erant dispersæ, et postmodum in unum congregatæ: quod etiam ipse textus verbo congregationis utens, significare videtur. Etsi enim totam terram aqua tegebant, non oportet quod tanta profunditate tegetur prius ubique, quanta nunc invenitur in aliquibus locis.

AD DECIMUMOCTAVUM dicendum, quod quia corpora mineralia non habent aliquam evidentem perfectionis excellentiam supra elementa, sicut habent viventia, non seorsum ab elementis formata describuntur; sed in ipsa elementorum institutione possunt intelligi esse producta. Unde nihil prohibet aliquas cavernositates fuisse ante congregationem aquarum; ut postea terra compressa in sui superficie, aquæ congregatæ locum præberet. Tamen verba Augustini hanc opinionem tangentis (I super Genesim ad litteram, cap. XII), videntur sonare magis quod

hujusmodi concavitates non præexisterint infra terram, sed magis in superficie terræ tunc factæ fuerint, cum aquæ sunt congregatæ. Sic enim dicit: *Terra longe lateque subsidens potuit alias partes præbere concavas, quibus confluentes et corruentes aquæ reciperentur, et appareret arida ex his partibus unde humor abscederet* (1); cui etiam consonant verba Basilii in Hexameron (homil. IV), dicens: *Quando præceptio data est ut in unam congregationem aquæ coirent, tunc et susceptionis earum causa præcessit; et ita jussu Dei capacitas sufficiens parata est, unde aquarum ibi multitudo conflueret*. Hæc autem capacitas potest intelligi per quarundam partium terræ depressionem; cum videamus etiam in aliquibus majorem elevationem accidentalem, ut patet in collibus et montibus.

AD DECIMUMNONUM dicendum, quod si cavernositates non præexisterant in terra, secundum illud quod ultimo dictum est, obiecto præsens locum non habet. Si autem præexisterant, tunc dicendum est, quod licet sit contra naturam aeris vel aquæ subesse terræ sibi relictæ, non tamen si terra sit a suo motu aequaliter impedita. Sic enim videmus in cavernis quæ fiunt sub terra, terram aliquibus sustentaculis suspensam aerem subingredi, eo quod natura non patitur vacuum. Si tamen dicatur, quod aquæ quæ erant in minori profunditate super totam terræ superficiem sparsæ, sunt postmodum super aliquam partem terræ in majorem altitudinem congregatæ, ut supra dictum est, prædictæ objectiones cessabunt.

AD VIGESIMUM dicendum, quod si consideretur naturalis elementorum situs, qui competit ipsis naturis elementorum absolute, sic naturale est aquæ quod totam terram undique contingat, sicut et aer continet aquam. Si autem considerentur elementa in ordine ad mixtorum generationem, ad quam etiam celestia corpora movent; sic talis situs competit, qualis postea institutus est. Unde statim apparente arida in aliqua sui parte, subditur de productione plantarum. Quod autem in elementis ex impressione celestium corporum accidit, non est contra naturam, ut dicit Commentator in III de cæl. et mun. (com. XX, a med.), ut patet in fluxu et refluxu maris; qui licet non sit naturalis motus aquæ, in quantum gravis est, eo quod non est ad medium, est tamen naturalis motus ejus in quantum est a corpore cælesti mota, sicut ejus instrumentum. Hoc autem multo magis competit dicere de his quæ fiunt in elementis ex ordinatione divina, per quam tota elementorum natura subsistit. In præsentem autem utrumque concurrere videtur ad aquarum congregationem; et divina virtus principaliter, et secundario virtus celestis. Unde statim post firmamenti institutionem subjungitur de aquarum congregatione. Potest tamen et ex ipsa natura

(1) *Al. ascenderet.*

aque aliqua aptitudo inveniri. Cum enim in elementis continens sit formalis contento, ut patet per Philosophum in VIII Physic., aqua intantum deficit a perfecta terræ contentiva, in quantum et ipsa non perfecte formata est, sicut ignis et aer, plus accedens ad terrenam spissitudinem quam ad igneam raritatem.

AD VICESIMUMPRIMUM dicendum, quod confusio quæ in mundo inchoato præcessisse dicitur, non attenditur secundum aliquam mixtionem elementorum, sed per oppositum ad illam distinctionem quæ nunc est in partibus mundi, competens viventium generationi et conservationi.

Et per hoc patet responsio AD VICESIMUMSECUNDUM et VICESIMUMTERTIUM.

Ad ea vero quæ in contrarium obijciuntur, secundum opinionem Augustini consequenter respondendum est.

AD QUORUM PRIMUM dicendum est, quod Gregorius loquitur secundum opinionem quam prius sustinimus. Non tamen sic sunt intelligenda verba Gregorii, quod in prima rerum creatione sit omnium rerum materia facta absque omni specie formæ, sed absque formis quibusdam, scilicet rerum viventium, et ordinis ad eorum generationem, sicut supra (in solut. 4 arg., et 13) est expositum.

AD SECUNDUM dicendum, quod appetitus formæ non est aliqua actio materiæ, sed quedam habitudo materiæ ad formam, secundum quod est in potentia ad ipsam, sicut Commentator exponit in I Phys. (cap. LXXXI).

AD TERTIUM dicendum, quod si Deus faceret ens in potentia tantum, minus faceret quam natura, quæ facit ens in actu. Actionis enim perfectio magis attenditur secundum terminum ad quem, quam secundum terminum a quo; et tamen hoc ipsum quod dicitur, contradictionem implicat, ut scilicet aliquid fiat quod sit in potentia tantum: quia quod factum est, oporteret esse cum est, ut probatur in VI Phys. Quod autem est tantum in potentia, non simpliciter est.

AD QUARTUM dicendum, quod hoc quod Scriptura dicit, *Terra erat inanis et vacua*, si accipitur de materia omnino informi, secundum Augustinum, non est intelligendum quod sic erat aliquando in actu, sed quia talis erat natura sua, si absque formis inhaerentibus consideretur.

AD QUINTUM dicendum, quod formatio spiritualis creaturæ dupliciter potest intelligi: una per gratiæ infusionem, et alia per gloriæ consummationem. Prima quidem formatio, secundum sententiam Augustini, statim creaturæ spirituali affuit in sui creationis principio; et tunc per tenebras, a quibus lux distinguitur, non intelligitur peccatum malorum Angelorum; sed informitas naturæ, quæ nondum erat formata, sed erat consequentibus formanda, ut dicitur in I super Operibus. ad litteram, vel, sicut dicitur quarto ejusdem libri, per diem signi-

ficatur Dei cognitio, per noctem vero cognitio creaturæ, quæ quidem tenebra est respectu divinæ cognitionis (sicut in eodem lib. dicitur). Vel si per tenebras intelligamus Angelos peccantes, ista divisio non ad præsens peccatum refertur, sed ad futurum, quod erat in Dei præsentia: unde dicit in lib. ad Orosium (in dial. LXV QQ., quæst. xxiv, a med.): *Quia ex Angelis quosdam per superbiam præsciebat casuros; per incommutabilem præscientiæ suæ ordinem divisit inter bonos et malos, malos tenebras appellans, et bonos lucem.* Secunda vero formatio non pertinet ad principium institutionis rerum, sed magis ad rerum decursum, quo per divinam providentiam gubernantur. Hoc enim ultimum verum est, secundum Augustinum, de omnibus in quibus operatio naturæ requiritur, quod in hac formatione necesse est provenisse: quia per motum liberi arbitrii aliqui sunt conversi ut starent; aliqui aversi ut caderent.

AD SEXTUM dicendum, quod mundus dicitur factus ex invisa materia, non quia informis materia tempore præcesserit, sed ordine naturæ. Et similiter privato non fuit aliquo tempore in materia ante omnem formam, sed quia materia absque forma intellecta cum privatione etiam intelligitur.

AD SEPTIMUM dicendum, quod hoc est ex imperfectione naturæ operantis per motum quod ex imperfecto ad perfectum procedit; motus enim est actus imperfecti. Sed Deus propter suæ virtutis perfectionem potuit statim res perfectas in esse producere; et ideo non est simile.

AD OCTAVUM dicendum, quod verba Augustini non sunt intelligenda sic quod materia aliquo tempore fuerit in potentia ad formas elementares nullam earum habens; sed quia in sua essentia considerata, nullam formam actu includit, ad omnes in potentia existens.

ARTICULUS II. — *Utrum materiæ formatio tota simul fuerit, an successive.* (I part., quæst. LXVII, LXVIII, LXIX, LXX, LXXI, LXXII; et II. dist. xiii. art. 2; et quol. 6.)

Secundo quæritur, utrum materiæ formatio tota simul fuerit, an successive. Et videtur quod successive. Dicitur enim Judith, ix, 4: *Tu fecisti priora, et illa post illa cogitasti.* Excogitatio autem Dei est ejus operatio, ut Damascenus dicit (lib. II. cap. iii, circa fin.): unde et in predicta auctoritate subditur: *Et hoc factum est quod ipse voluisti.* Ergo res quodam ordine, et non simul, sunt factæ.

2. Præterea, plures partes temporis non possunt esse simul: quia totum tempus sub quadam successione agitur. Sed rerum formatio in diversis partibus temporis facta commemoratur Genes., i. Ergo videtur quod rerum formatio facta sit successive, et non tota simul.

Sed dicendum, quod per illos sex dies, secundum sententiam